

Практичне заняття: Специфіка мовлення фахівця

1. Ділове спілкування, його форми й види.
2. Телефонна розмова як один із видів усного ділового спілкування.

Література

1. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики : підручник / Ф.С.Бацевич – К. : ВЦ «Академія», 2009. – С. 32–35, 64–72.
2. Мацько Л.І. Культура української фахової мови / Л.І.Мацько, Л.В.Кравець. – К. : ВЦ «Академія», 2007. – С. 138–149, 199–201.
3. Правила спілкування в електронному просторі [Електрон. ресурс] / О.Й. Лесько, М.Д. Прищак, О.Б. Залюбівська, Г.Г. Рузакова // Етика ділових відносин / О.Й. Лесько, М.Д. Прищак, О.Б. Залюбівська, Г.Г. Рузакова. – Режим доступу: http://posibnyky.vntu.edu.ua/et_/37.htm. – Назва з екрана.
4. Чмут Т.К. Етика ділового спілкування : навч. посіб./ Т.К. Чмут, Г.Л. Чайка. – 3-тє вид., стер. – К. : Вікар, 2003. – 223 с.
5. Шевчук С.В. Українська мова за професійним спрямуванням : підручник / С.В. Шевчук, І.В. Клименко. – К. : Алерта, 2012. – С. 149–166, 223–227, 391–483.

Термінологічний словник

Мова – найважливіший засіб спілкування людей, тобто засіб вираження й повідомлення думок, почуттів і волевиявлення людини.

Мовлення – процес добору й використання засобів мови для спілкування з іншими членами певного мовного колективу.

Національна мова – це тип національного мислення, тип національної культури, філософії й психології, що може реалізуватися в різноманітних варіантах мовної, мовленнєвої та національно-культурної діяльності.

Літературна мова – це оброблена, унормована форма національної мови, яка в писемному та усному різновидах обслуговує культурне життя народу, усі сфери його суспільної діяльності.

Державна мова – це закріплена традицією або законодавством мова, вживання якої обов'язкове в органах державного управління та діловодства, громадських органах та організаціях, на підприємствах, у державних закладах освіти, науки, культури, у сферах зв'язку та інформатики.

Мовна норма – це сукупність загальноприйнятих правил реалізації мовної системи, закріплених у процесі суспільної комунікації.

Орфоепічні норми – це норми, які регулюють правильну вимову звуків, звукосполучень у мовному потоці та наголошування слів.

Лексичні норми – це норми, які встановлюють правила слововживання.

Граматичні норми – це норми, які передбачають правильне вживання граматичних форм слів, уживання усталеної побудови сло-всполучень і речень.

Стилістичні норми – це норми, які визначають уживання мовних засобів відповідно до стилю мовлення.

Пунктуаційні норми – це норми, які регулюють уживання розділових знаків (крапка, знак питання, знак оклику, три крапки, кома, крапка з комою, двокрапка, тире, дужки, лапки).

Орфографічні норми – це загальноприйняті правила (система правил) передачі мови на письмі (правопис).

Комунікативна функція мови – основна функція мови, яка полягає в передачі й прийомі думок про об'єктивну дійсність, в обміні інформацією між членами колективу.

Мислетвірна функція – засіб формування й висловлення думки.

Пізнавальна функція – функція мови як знаряддя пізнання й відображення об'єктивної дійсності, як найважливіша форма абстрактного мислення.

Професійна функція – засіб і критерій оволодіння фахом.

Номінативна функція – функція найменування об'єктів дійсності, їх властивостей і відношень між ними.

Експресивна функція (від лат. *expressum* – виразний) – функція вираження емоцій, почуттів, суб'єктивної оцінки.

Волюнтативна функція (від лат. *voluntas* – воля) – функція вираження волі мовця.

Естетично-культурологічна функція – засіб формування й вираження естетичних та культурних смаків нації.

Стиль (від лат. *stylus* – загострена паличка для писання) – це система мовних елементів, способів їх відбору й уживання, об'єднаних за певним функціональним призначенням.

Мовний стиль – це сукупність мовних засобів вираження, зумовлених змістом і цілеспрямованістю висловлювання.

Науковий стиль – один із функціональних стилів літературної мови, що обслуговує сферу науки.

Офіційно-діловий стиль – це стиль, який обслуговує сферу ділових (місцевого, галузевого, державного діловодства), юридично-правових, виробничо-економічних і дипломатичних відносин.

Художній стиль (стиль художньої літератури, художньо-белетристичний) – це стиль, що характеризується єдністю комунікативної та естетичної функцій мови. Він є складним сплавом, у якому відображається все багатство національної мови.

Публіцистичний стиль (від лат. *publicus* – суспільний, народний) – це стиль газет і журналів, засобів масової інформації.

Розмовний стиль (розмовно-побутовий) – це різновид усного літературного мовлення, який виконує функцію повсякденного спілкування людей на виробництві й у побуті, в особистому і громад-ському житті.

Гімн – хвалебна, урочиста пісня, прийнята як символ державної або класової єдності.

Елегія – один із жанрів лірики: вірш, у якому виражені настрої смутку, журби, роздуму, меланхолії.

Епіталама – в античній літературі пісня або вірш, що викону-валися під час весільних обрядів.

Ідилія – невеликий вірш-пісенька про безтурботне життя.

Мадригал – невеличкий ліричний вірш інтимно-жартівливого змісту, сповнений компліментів та похвал тій особі (переважно жінці), до якої звернений.

Послання – жанр поезії й публіцистики: твір, написаний у формі листа чи звертання до когось.

Практична частина

Вправа 1. *Напишіть, наскільки важливими, цінними для вас є наведені нижче висловлювання про мову, її роль у подальшій професійній діяльності:*

Чудова думка втрачає всю свою цінність, коли вона погано висловлена (Вольтер).

Учитися гарній, спокійній, інтелігентній мові треба довго й уважно, прислуховуючись, помічаючи, читаючи, вивчаючи (Д. С. Лихачов).

Вправа 2. *Назвіть мовознавчі документи, які регулюють мовну політику в Україні.*

Вправа 3. *Яке визначення, на вашу думку, найповніше розкриває значення терміна «стиль»? Відповідь обґрунтуйте:*

а) система мовних елементів, об'єднаних певним функціональним призначенням, способів добору й уживання їх;

б) сукупність мовних засобів, що свідомо використовуються мовцем за певних умов спілкування;

в) сукупність засобів, вибір яких зумовлюється змістом, метою та характером висловлювання;

г) різновид літературної мови (її функціональна підсистема), що обслуговує певну сферу суспільної діяльності мовців і, відповідно до цього, має свої особливості добору й використання мовних засобів (лексики, фразеології, граматики, фонетики).

Вправа 4. *До якого стилю (підстилю) належить поданий уривок? Доведіть це, визначивши характерні риси в тексті.*

Президентом України може бути громадянин України, не молодший тридцяти п'яти років на день виборів. Одна й та сама особа не може бути Президентом України більше двох строків підряд. Президент України не може бути народним депутатом, обіймати будь-яку посаду в державних органах і громадських об'єднаннях, а також в інших організаціях, та займатися комерційною діяльністю. Якщо особа, обрана Президентом України, є народним депутатом, то її депутатські повноваження припиняються з моменту вступу на посаду. Порушення вимог цієї статті призводять до втрати президентських повноважень, обрана особа не може бути приведена до присяги.

Вправа 5. Поясніть, як правильно сказати, та запишіть правильні варіанти сполучень слів. Якою комунікативною ознакою характеризується мовлення, у якому ви вживаєте правильно вибраний варіант сполучень слів?

Житель чи мешканець України? Житель чи мешканець цього будинку? Рятівник чи рятувальник за професією? Поштова "скринька" чи поштовий ящик у під'їзді? Аптека працює круглу чи цілу добу? Двері відчинити чи відкрити? Сторінку книжки перевернути чи перегорнути? Котра чи яка тепер чи зараз година? Газети підписувати чи передплачувати? Туфлі одягти, взути чи обути? Екзаменаційний білет чи квиток? На літак білет чи квиток? Ставлення чи відношення твоє до мене? Взаємини, стосунки чи відносини між державами? Прокидатися чи просипатися зі сну? Музикальна чи музична школа? Музично чи музикально обдарована дитина? Пам'ятка чи пам'ятник архітектури? Компанія чи кампанія виборча?

Вправа 6. Прочитайте речення. Поясніть характер помилок, виправте їх і запишіть зредаговані речення. Які комунікативні ознаки культури мовлення порушено в поданих реченнях?

1. Погано, коли в усіх кінотеатрах міста демонструється та сама назва фільму. 2. Ім'я Анастасія стабільно тримає першість уже п'ять років поспіль. Не менш популярні Анна, Марія і Катерина. 3. Потрібно подумати про корми на зиму для тваринництва. 4. У кімнаті стояли столи, стільці, меблі з цінної деревини. 5. Холери немає, зате менінгіт наступає (*заголовок*). 6. Нехай акули імперіалізму не простягають до нас свої лапи. 7. Учора я і мій брат, ми ходили в бібліотеку. 8. Приймальний пункт з прийому склотари (*вивіска*). 9. Шукаю чоловіка. Ще молода. Зріст високий, талія тонка. У господарстві, крім того, є трактор (*оголошення*). 10. Вона добре розуміє і співчуває подрузі. 11. Навесні на річці ламається крига, розливається, заливає свої берега. 12. Більш за все я люблю і захоплююсь історією України. 13. Мені б хотілося мати фотографію Валентина. Я його кохаю і постійно б носила з собою. 14. До мого сусіда прийшов співробітник. Я знаю, він його дуже шанує. 15. У лісі було тихо. Поряд співала тоненьким голосом ліричну пісню, перелітаючи з дерева на дерево,

іволга. Десь далеко кувала невидима зозуля. 16. Я не тільки цікавлюсь оповіданнями, але й віршами.

Вправа 7. Запишіть текст, розставивши розділові знаки, знявши скісну риску й вибравши з дужок нормативний варіант.

Навчання усного (і, й, та) писемного мовлення здійснюється (в, у) межах (і, й, та) за принципами комунікативної методики. (В, У)прави для навчання говоріння аудіювання читання (і, й, та) письма мають переважно умовно/мовленнєвий (і, й, та) мовленнєвий характер побудовані на живому матеріалі що охоплює (в, у)сі сфери діяльності доступні досвіду (і, й, та) розумінню старших підлітків. (В, У) межах (в, у)сіх програмних тем автор(ові, у) (в,у)далося знайти (і, й, та) розвинути ту когнітивно/комунікативну основу яка (зумовлює, обумовлює) пізнавальний інтерес мотивує спілкування (в, у) будь/якій формі мовлення.

Хотілося/б звернутись до автора (із, з, зі) порадою якомога/скоріше створити інші компоненти навчально/методичного комплекс(а,у) як/то збірка тестових завда(нн,н)ь книга для читання звуко/запис можливо комп'ютерна програ(мм,м)а. На наш погляд слід обов'язково знайти більше місця для спеціального підрозділ(а,у) «Проектна робота» (і, й, та) для художніх текстів або фрагментів автентичних медіа/матеріалів (за О. Шерстюк).

Вправа 8. Зредагуйте слова й словосполучення, звертаючи особливу увагу на порушення словотвірних норм.

Акумуляторщик, апаратчик, болільщик, пануючий, верстальщик, виставочний, газовщик, дресировщик, зав'янути, заготовщик, закройщик, заправщик, зборщик, каменщик, котельщик, копіровщик, кружевниця, назначити лікарство, об'яснив, приводити приклади, прикладати зусилля, садік, скрутчик, швея, завідуючий.

Вправа 9. Запишіть подані словосполучення в давальному і кличному відмінках однини.

Юрій Іванович, друг Андрій, добродій Литвин, пан президент, колега Василенко, панна Наталя, Марія Степанівна, добродійка Шевченко, пані Леся, Василь Іванович, добродій слухач.